

3. Madzigon, N. (2019). Vyipolnenie norm mezhdunarodnogo gumanitarnogo prava v Vooruzhennykh Silakh Ukrainyi. [Implementation of the norms of international humanitarian law in the Armed Forces of Ukraine]. *Legea si Viata*. №1/2(325). 72 -76. [in Moldova].
4. Mezhdunarodnoe humanitarnoe pravo. Obshchyy kurs. [International humanitarian law. General course]. Mezhdunarodnyy Komitet Krasnogo Kresta. Nyls Meltser, koordynator proekta - Eten Kuster. 419. [in English].
5. Instruktziia San-Remo z mizhnarodnogo prava, shcho zastosovuietsia do zbroynnykh konfliktiv na mori.(1914, December 1). [San Remos Instruction on International Law Applicable to Armed Conflict at Sea] Retrieved from : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_344 [in English].
6. Korotkyi, T.R. (2016-2017). Mizhnarodne humanitarne pravo. [International humanitarian law]. *Posibnyk dlia yurysta*. 145. [in Ukrainian].
7. Mytsyk, V.V. [Ed.], Buromenskyi, M.V. Hnatovskyi, M.M. ta in. (2019). Mizhnarodne publichne pravo [International public law]. *pidruchnyk: u 2-kh t.* 624. [in Ukrainian].
8. Melnyk, M.I., Khavriuk, M.I. (2018). Naukovo-praktychnyy komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukraïny. [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. 1360. [in Ukrainian].
9. Hrynychak, V.A., Zeman I.V., Kohutych I.I., Marin O.K. (2019). Mizhnarodne kryminalne pravo (spivrobotnytstvo derzhav u protydiï zlochynnosti). *International criminal law (cooperation of states in combating crime)*. 460. [in Ukrainian].
10. Rymtskyi statut Mezhdunarodnogo uholovnoho suda (1998, July 17). [Rome Statute of the International Criminal Court]. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_588. [In Italian].
11. Prosecutor v. (2008, September 30), Katanga and Ngudiolo Chui, MUS (Palata predvartelnogo proyzvodstva) abzats 382. [in English]
12. Prosecutor v. (1999, May 11), Kayishema and Ruzindana. Case № ICTR-95-1. § 175. Tsyt. po: Kybalnyk A. *Военные преступления в решениях международных трибуналов по Руанде и бывшей Югославии*. *Uholovnoe pravo*. . 31–34. [in Russian]
13. Kirk McDonald, G., Swaak-Goldman, O. (200), *Substantive and Procedural Aspects of International Criminal Law: The experience of international and national courts*. The Hague-Boston. P. 67 [in English]
14. Dodatkovyy protokol do Zhenevskykh konventsiy vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroynnykh konfliktiv (Protokol I) (1977, June 8). Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_911; *Konventsiiia pro zakony i zvychai sukhodilnoi viyny (IV Haazka konventsiiia) (1907, October 18)*. [Convention on the Laws and Customs of Land Warfare (IV Hague Convention)]. Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2022

УДК 343.13(477)

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-157-163

Зінченко Сергій Олександрович,
аспірант кафедри конституційного і адміністративного права,
Юридичний факультет Національного авіаційного університету
e-mail: szincenko709@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7753-6159>

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЗНАННЯ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано історичний розвиток органів дізнання на території України. Наголошено на тому, що запровадження та функціонування нових правових інститутів як зумовлюють фундаментальні зрушення в свідомості людей, так і є наслідком цих зрушень. Одним із правових інститутів, який значно вплинув на розвиток правових систем світу, є інститут досудового слідства, у тому числі його форма – дізнання. Встановлено шість етапів формування правового регулювання дізнання в Україні. Визначено, що в добу античності починає зароджуватися оперативно-розшукова діяльність, що першочергово прослідковується в релігійних розповідях. Досліджено, що на етапі існування Київської Русі збірка «Руська Правда» містила багато елементів досудового розслідування, обов'язок із проведення якого покладався на потерпілого. Визначено, що на етапі існування Запорозької Січі з'являється згадка про традиційне проведення дізнання військовим осавулом у справах щодо конфліктів між козаками або вчинених ними злочинів. На українських землях, які перебували у складі Російської імперії, у 1718 році почався етап динамічного розвитку дізнання. Зроблено висновок, що інститут дізнання в Російській імперії спочатку з'явився фактично, а потім отримав своє юридичне закріплення у численних нормативно-правових актах. Саме на цьому етапі формування правового регулювання дізнання відбувається розмежування дізнання та слідства, відокремлення судової влади від виконавчої.

Випуск 12. 2022

Визначено, що досудове розслідування, у тому числі інститут дізнання, в ці роки отримало непростий шлях розвитку, постійно реформуючись в пошуку оптимальної моделі. Охарактеризовано сучасний етап розвитку правового регулювання дізнання в Україні.

Ключові слова: досудове розслідування, дізнання, досудове слідство, органи дізнання, органи досудового слідства, історичний розвиток.

Zinchenko S. STAGES OF FORMATION OF LEGAL REGULATION OF INQUIRY IN UKRAINE

The article analyzes the historical development of inquiry bodies on the territory of Ukraine. It is emphasized that the introduction and functioning of new legal institutions both cause fundamental changes in people's minds and are a consequence of these changes. One of the legal institutions that has significantly influenced the development of legal systems in the world is the institution of pre-trial investigation, including its form - inquiry. Six stages of formation of legal regulation of inquiry in Ukraine are established. It is determined that in antiquity, operational and investigative activities began to emerge, which is primarily traced in religious stories. It is investigated that during the existence of Kievan Rus, the collection "Ruska Pravda" contained many elements of the pre-trial investigation, the responsibility for which was entrusted to the victim. It is determined that during the existence of the Zaporizhian Sich there is a mention of the traditional conduct of inquiries by the military ossuary in cases of conflicts between the Cossacks or their crimes. In the Ukrainian lands, which were part of the Russian Empire, in 1718 began a stage of dynamic development of knowledge. It is concluded that the institute of inquiry in the Russian Empire first appeared in fact, and then received its legal enshrinement in numerous legal acts. It is at this stage of the formation of legal regulation of the inquiry is the separation of inquiry and investigation, the separation of the judiciary from the executive. It is established that the pre-trial investigation, including the institute of inquiry, during the existence of the Ukrainian Soviet Socialist Republic has received a difficult path of development, constantly reforming in search of the optimal model. According to the new criminal procedure legislation of independent Ukraine, inquiry is a form of pre-trial investigation (along with pre-trial investigation) in which criminal offenses are investigated. It is noted that in 2020 the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in Connection with the Adoption of the Law of Ukraine" On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses "came into force. changes in legislation and the introduction of a relatively new institution of criminal misconduct. The role of investigators in the criminal process and features of the inquiry, which has a special (simplified) nature at the present stage of development of the legal system are analyzed.

Key words: pre-trial investigation, inquiry, pre-trial investigation, inquiry bodies, pre-trial investigation bodies, historical development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі українське законодавство зазнає істотних змін, у тому числі кримінальне процесуальне законодавство, зокрема правове регулювання досудового розслідування. Як досудове слідство, так і дізнання як форми досудового розслідування базуються на однакових принципах та відповідають головному завданню кримінального провадження – захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпеченню швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду. З метою подальшого удосконалення сучасних механізмів правового регулювання дізнання в Україні доцільно здійснити аналіз історичного розвитку інституту дізнання та виділити етапи формування правового регулювання дізнання на території України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням правового регулювання інституту дізнання в Україні та історичному розвитку дізнання присвячені праці таких учених, як О. М. Бандурка, О. Ю. Татаров, В. Малюга, Т. В. Омельченко, В. В. Пивоваров, Л. І. Щербина, С. О. Сорока, Г. С. Римарчук, К. Мешковой, В. В. Вапнярчук, М. Ховронюк та інших. З огляду на нещодавні зміни у кримінальному процесуальному законодавстві існує необхідність додаткового дослідження історичних етапів розвитку правового регулювання дізнання в Україні та особливостей етапу сучасного його розвитку.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу історичного формування правового регулювання інституту дізнання в Україні та виділення його етапів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національні правові системи держав в цілому формуються у відповідному соціально-культурному середовищі та відповідно до правового досвіду їхніх народів, а також культур тих народів, що історично існували на її території, встановлюючи власні моделі правового впливу [1, с. 205].

Вплив змін сучасності та викликів на правову сферу завжди простежується у всіх структурних частинах правової системи держави. У першу чергу це відображається на нормативній базі. Поступово зміни суспільних відносин впливають як на правотворчість, так і на правозастосування [2, с. 217].

Правові реформи кожного етапу історичного розвитку суспільства відображають потреби та внутрішні суперечності такого суспільства. Запровадження та функціонування нових правових інститутів як зумовлюють фундаментальні зрушення в свідомості людей, так і є наслідком цих зрушень. Одним із правових інститутів, який значно вплинув на розвиток правових систем світу, є інститут досудового слідства, у тому числі його форма – дізнання.

Уже в античні часи відбулося зародження оперативного-розшукової діяльності в її первісному вигляді. Так, на думку О. М. Бандурки, приклади перших слідчих дій відображено в релігійних розповідях, де порушники релігійних норм отримували відповідне покарання після встановлення факту здійснення ними такого порушення. В цілому християнство формувало морально-етичні правила, які в подальшому держава перетворила у правові норми, порушення яких передбачало відповідальність. Проте у будь-якому випадку

виникала потреба у встановленні істини: вияснення обстав порушення, збір доказів тощо. Проведення розшукових дій здійснювали призначені посадові особи або окремі громадяни, які переслідували власні цілі. Наприклад, в Древній Греції такими особами були збирачі податків, міська варта, наглядачі за торгівлею та інші. Пізніше виникли спеціалізовані підрозділи з охорони громадського порядку. У Стародавньому Римі пізніше виникли посади префектів, преторів, квесторів і центуріонів, які становили централізовану правоохоронну систему [3, с. 14-16]. Доба античності та особливості сформованої на той час правоохоронної системи залишили основи для подальшого розвитку оперативно-розшукової діяльності.

Початком важливого етапу формування досудового слідства в умовах державності на території України стало заснування Київської Русі. Усне звичаєве право отримало своє законодавче визначення та закріплення у першому нормативному акті – «Руській Правді». Хоча обов'язкового проведення досудового слідства збірка не передбачала, проте містила певні його елементи. Серед них: «умовляння» в кримінальному судочинстві, «обволання» (обов'язок потерпілого повідомити громадськості про скоєний злочин), право потерпілого переслідувати та передавати до суду злочинця тощо. У кримінальному процесі також використовували використовувалися особисте зізнання, свідчення «видоків», речові докази, «суди божі» та інше. Тож, на етапі існування правоохоронної системи Київської Русі процесуальні дії щодо розшуку злочинця, фіксації слідів злочину та збирання доказів покладались на потерпілого [4, с. 14-15].

Дізнання у його майже сучасному вигляді існувало в правовому порядку Запорозької Січі. Однією із правових інституцій Запорозької Січі був військовий осаул, який обирався загальною радою простих козаків низового товариства та мав складні обов'язки. Серед цих обов'язків було проведення дізнання щодо різноманітних конфліктів і злочинів серед сімейних козаків. Окрім цього, військовий осаул стежив за ладом і пристойністю серед козаків, стежив за виконанням рішень суду, здійснював функції охорони тощо [5, с. 134].

На території України, а саме на землях, які входили до складу Російської імперії, термін «дізнання» набув поширення у XVIII ст. Дізнання як функція поліції з'явилося з моменту створення поліції Петром I у 1718 році, хоча, як і раніше, форма дізнання поєднувалася зі слідством. Вперше дізнання розділилося зі слідством у Зводі законів Російської імперії 1832 року. Пізніше було сформовано Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 року, що фактично стало першим кримінально-процесуальним кодексом Росії. На той час слідство отримало поділ на попереднє та формальне. Попереднє слідство мало на меті встановлення ознак злочину та винної особи (наприклад, розшук і спостереження за підозрілими особами). На сьогодні попереднє слідство часів Російської імперії трансформувалося в дізнання, а формальне – на досудове слідство [6, с. 108].

Уперше юридичне закріплення диференціації досудового на дізнання і слідство відбулося в «Наказі поліції про провадження дізнання для розслідування обставин, що можуть містити в собі ознаки злочину або проступку» Олександра II від 8 червня 1860 року [7, с. 151]. Відповідно до Наказу щодо злочинів і проступків, які підлягали розгляду «судовими кримінальними місцями», обов'язки поліції обмежувалися проведенням лише дізнання. Наказ чітко регламентував процесуальні особливості дізнання. Так, для отримання відомостей та викриття слідів злочину чи проступку поліція могла розпитувати будь-кого, хто може повідомити корисні для слідства відомості, навіть якщо така особа не має усіх якостей достовірного свідка. Закликати експертів, проводити огляди, обшуки або вилучення, одержувати показання під присягою поліція могла лише у випадках, коли були побоювання щодо знищення доказів. Наказом було також чітко передбачено повноваження поліції при здійсненні арешту, затримання підозрюваних у злочинах при проведенні дізнання. Таким чином, дізнання стало окремою загальною визнаною та юридично закріпленою формою кримінального процесу.

Вже у 1864 році було прийнято Статут кримінального судочинства, який відокремив судову владу від виконавчої та прирівняв судових слідчих до членів Окружного суду. На поліцію, яка була звільнена від слідчих функцій, тепер покладался обов'язок провадження дізнання, порядок якого визначався вказаним Статутом. Дізнання в дореволюційному кримінальному процесі провадили поліція, а також Окремий корпус жандармів, що входив до складу департаменту поліції Міністерства внутрішніх справ [8, с. 164].

Слід звернути увагу на характерні риси дізнання, які впливають із Статуту кримінального судочинства, що виділив Т. В. Омельченко:

- публічний характер;
- не передбачало участі сторін;
- являло собою діяльність не обвинувача, а урядових органів, на які покладалися обов'язки щодо припинення та попередження злочинів;
- припинялося тоді, коли справа переходила в стадію попереднього слідства [9, с. 187].

Відповідно до Статуту кримінального судочинства про будь-яку подію, що містить у собі ознаки злочину або проступку, поліція повинна була негайно не пізніше доби після отримання інформації повідомити судовому слідчому і прокурору [10]. Коли слідчого і прокурора не було на місці, поліція, повідомивши про подію, мала право проводити дізнання. При провадженні дізнання поліція всі необхідні їй відомості збирала за допомогою розшуків, словесних розпитувань та негласного спостереження, не проводячи ні обшуків, ні вилучень. Матеріали за проведеним дізнанням поліція була зобов'язана передавати слідчому. Слідчий міг перевіряти, доповнювати та скасовувати всі дії поліції: як ті, що пов'язані з

дизнанням, так і невідкладні слідчі дії. Він міг доручати поліції провадження дізнання та вимагати надання допомоги під час провадження досудового слідства у справі. Законні вимоги слідчого були обов'язковими для виконання поліцією.

Наступний етап розвитку правового регулювання дізнання почався з проголошенням у 1919 році Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Загалом, з 20-х до 90-х років ХХ ст. відбувається процес наділення правоохоронних органів правом провадження досудового слідства, а також становленням і розвитком взаємодії слідчих із органами дізнаннями, які закономірно отримали повноваження щодо проведення дізнання із врахування попереднього характеру здійснюваних ними оперативно-розшукових функцій. Особливості провадження дізнання змінювалися відповідно до змін діючого на той час кримінального процесуального законодавства.

У 1918 році почали створюватися надзвичайні комісії, в структуру яких входили слідчі апарати до 1920 року. Створювалися також різні слідчі підрозділи, слідчі частини, слідчі колегії, проте на практиці між ними не існувало відмінностей. Протягом 1918-1920 років відбувалися постійні організаційні зміни. Формувалися самостійні слідчі підрозділи, потім особовий склад підпорядковувався керівникам підрозділів, що здійснювали оперативно-розшукову діяльність. З часом була повернена попередня форма організації досудового слідства. Відбувається розподіл адміністративних органів, органів юстиції, що обумовлює потребу в взаємодії органів. У цей час повноваження слідчого поступово зосереджують в собі весь обсяг роботи щодо розслідування кримінальних справ. Провадження досудового слідства стає єдиним видом діяльності слідчих [11, с. 15].

У грудні 1918 року в Україні створюється Всеукраїнська надзвичайна комісія. З метою удосконалення оперативно-розшукової діяльності та слідчої діяльності керівництво комісії ліквідувало слідчі відділи та інститут слідчих, передавши їхні функції до оперативних підрозділів. Поєднання оперативно-розшукової діяльності та слідчої роботи в одному і тому ж підрозділі надзвичайної комісії негативно вплинуло на розслідування кримінальних справ [11, с. 16]. Досудове розслідування, у тому числі інститут дізнання, в ці роки отримало непростий шлях розвитку, постійно реформуючись в пошуку оптимальної моделі.

У 1922-1924 роках в УСРР відбулась кодифікація права, у тому числі кримінально-процесуального. Перший Кримінально-процесуальний кодекс УСРР був затверджений Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом у 1922 році. Зазначений законодавчий акт характеризувався комплексністю та регулював провадження у кримінальних справах в органах попереднього слідства та в судах, визначав повноваження органів прокуратури на всіх стадіях кримінального процесу. Крім того, детально регламентувалась діяльність органів дізнання та попереднього слідства; віддання до суду, судовий розгляд, постановлення вироку, його оскарження та перегляд. Було проголошено публічність усіх судових засідань, за винятком випадків, які потребували збереження військової чи державної таємниці [12, с. 558].

Наступний Кримінально-процесуальний кодекс УРСР 1927 року розширив систему органів дізнання [13]. Також було вперше передбачено два види дізнання: дізнання у справах, у яких попереднє слідство не є обов'язковим та дізнання у справах, у яких попереднє слідство є обов'язковим, порядок провадження якого здійснювалося за всіма правилами, установленими для попереднього слідства. У цей час поступово нівелюється відмінність між слідством та дізнанням, а коло справ, які розслідували дізнавачі, розширювалося. До 1993 року в Кримінально-процесуальному кодексі України було закріплено два види дізнання: у справах, за якими попереднє слідство є обов'язковим, і у справах, за якими воно не є обов'язковим, і де дізнання застосовувалося як основна й остаточна форма попереднього розслідування певних категорій кримінальних справ [14, с. 33-34].

Кримінально-процесуальний кодекс УРСР 1960 року містив Главу 9, присвячену органами дізнання і попереднього слідства. Згідно з ст. 101 Кодексу до органів дізнання входили: міліція, органи безпеки, митні органи (у справах щодо контрабанди), командири військових частин, начальники військових установ (щодо військових злочинів), органи державного пожежного нагляду (щодо справ про пожежі, порушення протипожежних правил), начальники виправно-трудова установ, начальники слідчих ізоляторів, начальники лікувально-трудова і виховно-трудова профілакторіїв, органи прикордонної охорони (щодо справ про порушення державного кордону), а також капітани морських суден, які перебували у далекому плаванні. Кодекс 1960 року залишався чинним після здобуття Україною незалежності, а законодавець поступово адаптував його норми до тогочасного стану розвитку суспільних відносин. Зокрема, у 2012 році, у зв'язку зі створенням нових інституцій, змінами до Кодексу перелік органів дізнання було доповнено податковою міліцією у справах, які належали до її компетенції, начальниками органів управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, командирами кораблів, а також командирами підрозділів Державної спеціальної служби транспорту [15].

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України, ухвалений Верховною Радою України 13 квітня 2012 року, став початком нового сучасного етапу розвитку дізнання в Україні [16]. Відповідно до ч. 4 ст. 3 нового Кодексу станом на 2012 рік дізнання тлумачилося як форма досудового розслідування, у якій здійснюється розслідування кримінальних проступків. Серед новел кримінального процесуального права особливе місце посів термін «кримінальне правопорушення», який згідно з ст. 215 об'єднує злочини і кримінальні проступки. Досудове розслідування щодо перших здійснюється у формі досудового слідства, а

щодо кримінальних проступків провадиться у формі дізнання. Інституційно Кодекс не розмежував досудове слідство та дізнання, наділивши загальними функціями досудового розслідування слідчі підрозділи органів внутрішніх справ, безпеки, державного бюро розслідувань та органів, які здійснювали контроль за додержанням податкового законодавства.

Як відзначають Н. І. Бровко та С. І. Сімакова, у проміжному етапі становленні дізнання за часів незалежності України проблемами кримінального процесуального права були невизначеність ознак кримінального проступку, відсутність визначеного органу та способу здійснення досудового розслідування, невизначеність механізму розслідування кримінальних проступків. Імплементация інституту дізнання вимагала певного часу, оскільки необхідно було розробити новий підхід до побудови норм матеріального закону. Неодноразово проекти законів про проступки відхиляли, а науковці і практики не могли дійти єдиної думки щодо тієї категорії кримінальних правопорушень, що будуть віднесені до кримінальних проступків [17, с. 299].

На сучасному етапі істотні зміни правового регулювання інституту дізнання в Україні відбулися з прийняттям Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України та пов'язаного з цим удосконалення роботи деяких державних правоохоронних органів» від 17 листопада 2021 № 1888-IX [18; 19]. Відтепер окремим суб'єктом кримінального провадження в Україні визнано дізнавача – службову особу підрозділу дізнання органів Національної поліції, безпеки, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України у випадках, передбачених законодавством, а також уповноважена особа іншого підрозділу вказаних органів, які уповноважені в межах компетенції провадити досудове розслідування кримінальних проступків. Розвиток інституту дізнання став відповіддю на об'єктивну потребу у зменшенні навантаження на слідчих, велику частину діяльності яких складали злочини невеликої тяжкості.

Дізнавач отримав повноваження, відмінні від слідчих. Так, джерелами доказів у провадженні про кримінальні проступки, якими можуть користуватися дізнавачі, є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Водночас у кримінальному провадженні щодо злочину такі процесуальні джерела не можуть бути використані, крім як на підставі відповідної ухвали слідчого судді.

Впровадження інституту кримінальних проступків було оцінено експертами в рамках проекту Ради Європи «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України». Станом на 2021 рік було визначено такі позитивні аспекти цього процесу:

- пришвидшено середні строки досудового розслідування нетяжких кримінальних правопорушень (особливо у справах, де особа визнає свою вину);
- оптимізовано використання ресурсів слідчих, тобто розвантажено слідство;
- оптимізовано використання ресурсів суддів загальної юрисдикції [20].

Висновок. Отже, процес становлення інституту дізнання як форми досудового розслідування має складний та неоднозначний характер. У добу античності починає зароджуватися оперативно-розшукова діяльність, що першочергово прослідковується в релігійних розповідях, а вже на етапі існування Київської Русі збірка «Руська Правда» містила багато елементів досудового розслідування, обов'язок із проведення якого покладалася на потерпілого. На етапі існування Запорозької Січі з'являється згадка про традиційне проведення дізнання військовим осаулом у справах щодо конфліктів між козаками або вчинених ними злочинів. Динамічний етап розвитку дізнання на українських землях припадає на перебування їх у складі Російської імперії. Інститут дізнання в Російській імперії спочатку з'явився фактично, а потім отримав своє юридичне закріплення у численних нормативно-правових актах. Саме на цьому етапі формування правового регулювання дізнання відбувається розмежування дізнання та слідства, відокремлення судової влади від виконавчої. Правове регулювання дізнання за часів існування УРСР постійно змінювалось як процесуально, так і інституційно. Тенденція до реформування інституту дізнання, його періодичного звуження та розширення, зберіглася до сучасного етапу його розвитку в незалежній Україні. З 1 липня 2020 року в Україні існує інститут кримінальних проступків, що стало довгоочікуваним кроком на шляху до підвищення ефективності досудового розслідування, а також судового розгляду злочинів невеликої тяжкості. На сучасному етапі розвиток правового регулювання дізнання відбувається відповідно до основних правових цінностей, оскільки відтепер досудове розслідування забезпечує швидкість кримінального провадження, сприяючи захисту прав і законних інтересів осіб у розумні строки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Токарева К. С. Значення медіації в контексті розвитку правової системи України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. № 7. С. 204-209.
2. Сопілко І. М., Череватюк В. Б. Сучасне право в епоху соціальних змін. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2021. № 1(58). С. 216-222.

3. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: монографія. Харків: Золота миля, 2012. 620 с.
4. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. Київ: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 639 с.
5. Атаманова Н.В. Забезпечення правового порядку в Україні інституціями Запорізького козацтва. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць / за ред. С.В. Ківалова. 2011. Вип. 58. С. 131-135.
6. Маков М. А. Модель служби дознання в контексте історического опыта. *Вестник Московского университета МВД России*. 2013. № 7. С. 107-115.
7. Берендтс Э. Н. Связь судебной реформы с другими реформами Императора Александра II и влияние ее на государственный и общественный быт России. Петроград : Сенат.тип., 1915. 202 с.
8. Малюга В. Історико-правовий аналіз взаємодії органів досудового слідства і співробітників оперативних підрозділів у розслідуванні злочинів. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. №. 61. С. 163-170.
9. Омельченко Т. В. Дізнання в кримінальному процесі України: становлення і розвиток. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. Спецвипуск. С. 185-188.
10. Устав уголовного судопроизводства. Систематический комментарий / под общ. ред. М.Н. Гернета. Москва, 1915. Вып. IV. 1277 с.
11. Пивоваров В. В., Щербина Л. І. Взаємодія органів досудового слідства та дізнання при розслідуванні кримінальних справ: монографія. Харків: Право, 2006. 176 с.
12. Сорока С.О., Римарчук Г.С. Кримінальний процес в Україні: історія і сучасність. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 553-562.
13. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР. Харьков: Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1925. 124 с.
14. Мешковой К. Історичний розвиток адміністративно-правового забезпечення діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. №1 (21). С. 32-38.
15. Кримінально-процесуальний Кодекс України: Кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/ed19601228/pago60#o60>
16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text>
17. Бровко Н. І, Сімакова С. І. Інститут кримінальних проступків як механізм спрощеного порядку досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. С. 298-301.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n492>
19. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України та пов'язаного з цим удосконалення роботи деяких державних правоохоронних органів: Закон України від 17.11.2021 р. № 1888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1888-20#Text>
20. Крапивін Є. Оцінка впровадженості кримінальних проступків в Україні. Київ, 2021. 59 с.

REFERENCES:

1. Tokarieva K. S. (2019). Znachennia mediatsii v konteksti rozvytku pravovoi systemy Ukrainy [The importance of mediation in the context of the development of the legal system of Ukraine]. *Naukovi zapysky. Serii: Pravo*. 2019. № 7. S. 204-209. [in Ukrainian].
2. Sopilko I. M., Cherevatiuk V. B. (2021). Suchasne pravo v epokhu sotsialnykh zmin [Modern law in an era of social change]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. 2021. № 1(58). S. 216-222. [in Ukrainian].
3. Bandurka O. M. (2012). Teoriia i praktyka operatyvno-rozshukovoi diialnosti [Theory and practice of operational and investigative activities]: monohrafiia. Kharkiv: Zolota mylia, 2012. 620 s. [in Ukrainian].
4. Tatarov O. Yu. (2012). Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady (za materialamy MVS) [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles]: monohrafiia. Kyiv: TOV «VPP «PROMIN», 2012. 639 s. [in Ukrainian].
5. Atamanova N.V. (2011). Zabezpechennia pravovoho poriadku v Ukraini instytutsiiamy Zaporizkoho kozatstva [Ensuring the legal order in Ukraine by the institutions of the Zaporozhian Cossacks]. *Aktualni problemy derzhavy i prava* : zb. nauk. prats / za red. S.V. Kivalova. 2011. Vyp. 58. S. 131-135. [in Ukrainian].
6. Makov M. A. (2013). Model sluzhby doznaniia v kontekste istoricheskogo opyta [Model of inquiry service in the context of historical experience]. *Vestnik Moskovskogo universiteta MVD Rossii*. 2013. № 7. S. 107-115. [in Russian].
7. Berendts E. N. (1915). Sviaz sudebnoi reformy s drugimi reformami Imperatora Aleksandra II i vliianie ee na gosudarstvennyi i obshchestvennyi byt Rossii [The connection of the judicial reform with other reforms of Emperor Alexander II and its influence on the state and social life of Russia]. *Petrograd : Senat.tip.*, 1915. 202 s. [in Russian].

8. Maliuha V. (2015). Istoryko-pravovyi analiz vzaiemodii orhaniv dosudovoho slidstva i spivrobotnykiv operatyvnykh pidrozdiliv u rozsliduvanni zlochyniv [Historical and legal analysis of the interaction of pre-trial investigation bodies and employees of operational units in the investigation of crimes]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna*. 2015. № 61. S. 163-170. [in Ukrainian].
9. Omelchenko T. V. (2001). Diznannia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: stanovlennia i rozvytok [Cognition in the criminal process of Ukraine: formation and development]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2001. Spetsvypusk. S. 185-188. [in Ukrainian].
10. Ustav ugolovnoho sudoproizvodstva (1915). *Sistematicheskii kommentarii [Charter of criminal justice. Systematic comment] / pod obshch. red. M.N. Gerneta. Moskva, 1915. Vyp. IV. 1277 s.* [in Russian].
11. Pyvovarov V. V., Shcherbyna L. I. (2006). Vzaiemodiia orhaniv dosudovoho slidstva ta diznannia pry rozsliduvanni kryminalnykh sprav [Interaction of pre-trial investigation bodies and inquiries in the investigation of criminal cases]: monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2006. 176 s. [in Ukrainian].
12. Soroka S.O., Rymarchuk H.S. (2016). Kryminalnyi protses v Ukraini: istoriia i suchasnist [Criminal proceedings in Ukraine: history and modernity]. *Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnika»*. Yurydychni nauky. 2016. № 850. S. 553-562. [in Ukrainian].
13. Ugolovno-protsesualnyi kodeks Ukrainiskoi SSR [Code of Criminal Procedure of the Ukrainian SSR]. (1925). Kharkov: Iurid. izd-vo Narkomiusta USSR, 1925. 124 s. [in Russian].
14. Mieshkovoii K. (2021). Istorychnyi rozvytok administratyvno-pravovoho zabezpechennia diialnosti pidrozdiliv diznannia Natsionalnoi politsii Ukrainy [Historical development of administrative and legal support of the activity of inquiry units of the National Police of Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. 2021. №1 (21). S. 32-38. [in Ukrainian].
15. Kryminalno-protsesualnyi Kodeks Ukrainy (1960): Kodeks Ukrainiskoi RSR [Code of Criminal Procedure of Ukraine: Code of the Ukrainian SSR] vid 28.12.1960 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/ed19601228/parao60#o60> [in Ukrainian].
16. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy (2012): Kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine] vid 13.04.2012 r. # 4651-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text> [in Ukrainian].
17. Brovko N. I, Simakova S. I. (2020). Instytut kryminalnykh prostupkiv yak mekhanizm sproshchenoho poriadku dosudovoho rozsliduvannia [The institute of criminal offenses as a mechanism of simplified pre-trial investigation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2020. №3. S. 298-301. [in Ukrainian].
18. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchennia dosudovoho rozsliduvannia okremykh katehorii kryminalnykh pravoporushen (2018): Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses: Law of Ukraine] vid 22.11.2018 r. № 2617-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n492> [in Ukrainian].
19. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia, Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennia diialnosti Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy ta poviazanoho z tsym udoskonalennia roboty deiakykh derzhavnykh pravookhoronnykh orhaniv (2021): Zakon Ukrainy [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine on the Implementation of the Bureau of Economic Security of Ukraine and Related Improvements in the Work of Certain State Law Enforcement Bodies: Law of Ukraine] vid 17.11.2021 r. № 1888-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1888-20#Text> [in Ukrainian].
20. Krapyvin Ye. (2021). Otsinka vprovadzenosti kryminalnykh prostupkiv v Ukraini [Assessment of the implementation of criminal offenses in Ukraine]. Kyiv, 2021. 59 s. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2022